

RECENZJA

Monografii habilitacyjnej „*Model ewaluacji procesu rewitalizacji w aspekcie przestrzennym i funkcjonalnym w oparciu o zasady Nowego Urbanizmu*” oraz dorobku dr inż. arch. Moniki Marii Cysek-Pawlak jako podstawy postępowania habilitacyjnego

Podstawa formalna i merytoryczna recenzji:

- pismo Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dnia 1.08.2022
- ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619, 1630, 2141, 2232)
- dokumentacja wniosku przedstawiająca dorobek naukowy dr inż. arch. Moniki Cysek-Pawlak oraz publikacja pt: „*Model ewaluacji procesu rewitalizacji w aspekcie przestrzennym i funkcjonalnym w oparciu o zasady Nowego Urbanizmu*”, Politechnika Łódzka, Łódź, 2022

Zakres recenzji

Celem recenzji jest ocena czy kandydat do uzyskania stopnia doktora habilitowanego spełnił wymagania określone w art.219.1 *ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, z 20 lipca 2018 r.:

Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) *posiada stopień doktora;*
- 2) *posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:*
  - a) *1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie*

sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne

Zawodowa sylwetka habilitantki

Pani dr inż. arch. Monika Cysek-Pawlak ukończyła studia na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej oraz École Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage, uzyskując podwójny dyplom magistra inżyniera architekta, za pracę magisterską pt.: *Koncepcja transformacji przestrzennych - projekt pawilonu ekspozycyjnego w Lens* (promotorem ze strony polskiej był prof.M.Pabich). Praca dyplomowa została wyróżniona.

W latach 2010-2014 habilitantka pracowała w pracowniach architektonicznych we Francji i Belgii. W 2014 roku obroniła podwójny doktorat francusko-polski, na podstawie rozprawy zatytułowanej: *Od miasta przemysłowego do metropolii. Przekształcenia tkanki urbanistycznej: analiza porównawcza zespołów miejskich Lille i Łodzi*. Doktorat był przeprowadzony przez Université Lille 1, École Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage, Lille (Francja) oraz Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej. Rozprawa doktorska również została wyróżniona. Promotorem ze strony polskiej był wybitny znawca problematyki rewitalizacji miast polskich i francuskich, prof. Krzysztof Pawłowski.

W 2014 roku habilitantka podjęła pracę w Politechnice Łódzkiej, w Instytucie Architektury i Urbanistyki, w Zakładzie Projektowania Urbanistycznego. Równolegle habilitantka prowadzi działalność projektową, będąc zatrudniona jako Senior Architekt w firmie SUD Architekt Polska. Od 2014 roku dr M.Cysek-Pawlak posiada uprawnienia budowlane w specjalności architektonicznej.

Od czasu studiów habilitantka prowadzi aktywną działalność naukową i zawodową, uzyskując wsparcie stypendialne i grantowe. Między innymi uzyskała granty na prowadzenie badań i współpracę z ośrodkami we Francji, Niemczech, Norwegii, Polsce. Efektem były zagraniczne staże habilitantki oraz publikacje. Z punktu widzenia głównego kierunku

zainteresowań badawczych habilitantki – problematyki rewitalizacji miast, szczególnie ważna była kilkuletnia praktyka projektowa i pobyty badawcze we Francji.

W ramach działalności projektowej dr M.Cysek-Pawlak uczestniczyła w zespołach realizujących projekty rewitalizacyjne. Projekty dotyczyły m. in. rewitalizacji obszarów historycznych na terenie Łodzi oraz Warszawy. W ramach działalności naukowej habilitantka opublikowała kilkanaście artykułów poświęconych problematyce rewitalizacji, w czasopiśmie polskich i zagranicznych (w większości w języku angielskim).

Generalnie działalność zawodowa i naukowa habilitantki jest skoncentrowana na problematyce rewitalizacji. Monografia habilitacyjna jest więc podsumowaniem zebranych doświadczeń i badań habilitantki.

Ocena osiągnięcia naukowego /monografii/

Dr inż. arch. arch. Monika Cysek-Pawlak jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego przedstawiła publikację pt: „*Model ewaluacji procesu rewitalizacji w aspekcie przestrzennym i funkcjonalnym w oparciu o zasady Nowego Urbanizmu*”, wydaną przez Politechnikę Łódzką w 2022 roku. Monografia liczy 250 stron, jest podzielona na 3 zasadnicze części, zakończona obszernym zestawieniem literatury. Publikacja została zrecenzowana przez prof. Krystynę Solarek i prof. Krzysztofa Skalskiego.

Tytuł monografii oddaje jej treść – zasadniczym tematem jest prezentacja modelu ewaluacji procesu rewitalizacji zespołów miejskich. Zaproponowany przez habilitantkę model jest oparty o warunki i założenia sformułowane jako podstawa projektowania miast w ramach tzw. Nowego Urbanizmu.

Trzy części monografii zawierają kompleksowe opracowanie podjętego tematu. Część pierwsza prezentuje syntezę idei i założeń Nowego Modernizmu, które zostały potraktowane jako parametry do stworzenia modelu oceny rewitalizacji. Jest to zarazem prezentacja podstawowych informacji na temat idei i zasad Nowego Urbanizmu. Część druga monografii zawiera opis proponowanego modelu ewaluacji programów rewitalizacji. Część trzecia jest przedstawieniem możliwości zastosowania modelu ewaluacji na przykładzie rewitalizacji wybranego obszaru w Łodzi. Taka struktura publikacji jest logiczna i spójna, a jednocześnie przekrojowo prezentuje propozycję metody opracowaną przez habilitantkę.

Ważną częścią monografii jest kilkustronicowe wprowadzenie, w którym habilitantka przedstawia *Kontekst, Uzasadnienie wyboru tematu, Cele*

pracy, Zakres pracy i Metodykę. Tak przedstawione informacje czytelnie prezentują wszystkie ważne założenia i cele publikacji. Dyscyplina uporządkowania tej części pracy zasługuje na podkreślenie i uznanie. W części tej został m.in. określony zasadniczy cel pracy – a jednocześnie cel proponowanej metodologii ewaluacji – *Zbadanie możliwie pełnego zbioru determinantów przestrzenno-funkcjonalnych procesu rewitalizacji. Przeprowadzenie analizy wpływu poszczególnych elementów i cech – badanie prowadzące do wskazania kluczowych determinantów udanego procesu rewitalizacji* (s.11).

W części I zatytułowanej *Rewitalizacja a Nowy Urbanizm* (s.15-124) habilitantka dokonuje syntetycznego przedstawienia trzech tematów istotnych dla podjętej problematyki. W pierwszym rozdziale przedstawia zagadnienia charakteryzujące rewitalizację, jako wielokierunkowe działanie realizowanego w różnych aspektach. Rozdział prezentuje istotę rewitalizacji, jej istotne cechy i aspekty, przedstawia właściwą skalę.

W rozdziale drugim przedstawiony jest Nowy Urbanizm realizowany w ramach procesu rewitalizacji. Rozdział ten jest w zasadzie przedstawieniem najistotniejszych założeń ideowych, które tworzą podstawy Nowego Urbanizmu. Rozdział przedstawia tematy takie jak: *Jakość życia, Zrównoważony rozwój, Jakość projektowania, Tradycyjny model urbanistyczny*.

W rozdziale trzecim omówiono szczegółowe zasady Nowego Urbanizmu, które powinny być również realizowane w procesie rewitalizacji. Sześć przedstawionych zasad, to jednocześnie cechy przyjaznych obszarów miejskich, które powinny powstać w wyniku udanej rewitalizacji.

Część I monografii jest zatem charakterystyką podstaw, które zostały przyjęte dla stworzenia metody ewaluacji procesu rewitalizacji. Analiza priorytetów i zasad Nowego Urbanizmu jest bowiem punktem wyjścia dla określenia parametrów, które wykorzystano jako kryteria w metodzie oceny procesu rewitalizacji.

Część 2 – *Charakterystyka modelu oceny procesu rewitalizacji* (s.125-160), to prezentacja modelu ewaluacji procesu rewitalizacji. Jest to kluczowa część monografii, ponieważ przedstawia założenia i samą metodę ewaluacji rewitalizacji, którą proponuje habilitantka.

Model ewaluacji polega na badaniu zasadniczych parametrów, w świetle których można oceniać skuteczność (zmiany), które zaszły na danym obszarze w wyniku przeprowadzonej rewitalizacji. Autorka wyspecyfikowała ok 130 parametrów – nazwanych *Wskaźnikami modelu*

ewaluacji (s.151-158). Wskaźniki te zostały pogrupowane w ramach 6 głównych tematów: *Struktura zabudowy, Użytkownie przestrzeni, Jakość terenów zielonych, Komunikacja, Zabudowa mieszkaniowa, kontekst społeczno-gospodarczy*. Wskaźniki zostały sformułowane w postaci pytań, które mają szczegółowy, nawet ilościowy, wymiar.

Z tekstu wynika, że autorskim pomysłem jest opracowanie wskaźników i ujęcie ich w postaci wymienionych 6 grup. Mają one być swoistym ukonkretnieniem głównych idei sformułowanych przez Nowy Urbanizm. W postaci opracowanej przez habilitantkę takie idee jak np. komfort użytkowania, zróżnicowanie zabudowy, zrównoważony rozwój, jakość życia, zrównoważony transport, zostały przedstawione w postaci wskaźników, które z kolei można badać przy pomocy badań ankietowych (w postaci opisanej parametrami). Badanie 130 parametrów byłoby bardzo trudne, dlatego habilitantka zaproponowała sprowadzenie ich do ok 30 pytań ankietowych. Wyniki badań parametrów oraz ankiet można przedstawić w formie ocen punktowych i prezentacji graficznej.

Zakłada się, że badania ankietowe będą prowadzone przez rewitalizacją i po rewitalizacji. Porównanie wyników ocen dotyczących tych samych zagadnień (parametrów) ma pozwolić na ocenę efektów procesów rewitalizacji. System punktów stosowanych w ankietach powinien pozwolić na jednoznaczną ocenę skuteczności procesu rewitalizacji.

Część III pracy zatytułowana *Ocena procesu na przykładzie rewitalizacji obszarowej centrum Łodzi* (s.161-222), jest prezentacją zastosowania metody ewaluacji do oceny rewitalizacji wybranego obszaru Łodzi. Do oceny wybrano jeden z priorytetowych obszarów rewitalizacji – tzw. Projekt nr 3, obejmujący powierzchnię 31 hektarów (s.169). Zgodnie z założeniami metody badawczej wykonano dwa badania porównawcze – przed rewitalizacją (lata 2012-2014), oraz po rewitalizacji (2020). Badania ankietowe objęły 147 osób (nie jest jasne czy badano dwukrotnie tych samych respondentów?). Badania parametrów wykonano na podstawie danych pozyskanych z instytucji miejskich oraz na podstawie inwentaryzacji studenckich.

Wyniki badań przedstawiono również w rozbiciu na 6 tematów (takich jak Wskaźniki). W ramach każdego tematu wydzielono kilka szczegółowych zagadnień, w ramach których przedstawiono wyniki badań. Wyniki przedstawiono w formie danych liczbowych (zmian wyrażanych w procentach) i załączników graficznych.

Całość analiz zamknięto w *Podsumowaniu*, gdzie sformułowano ostateczne wnioski (s.209-213). Wnioski mają słuszny i ogólny charakter, nie pokazując jakościowych korzyści, które wynikałyby z zastosowania tak wielu parametrów. Takie wrażenie wynika być może z syntetycznej formy przedstawienia wniosków końcowych.

Monografie zamyka obszernie zestawienie bibliografii. Zebranie wielu pozycji na temat rewitalizacji jest dodatkową wartością tej pracy.

Podsumowując monografię dr M.Cysek-Pawlak można stwierdzić, że podjęty w niej temat jest ważny i trudny. Skala i konieczność rewitalizacji obszarów miejskich będzie narastała, w konsekwencji będą rosły koszty finansowe, kulturowe i społeczne tych procesów. Dlatego ocena skutków tych działań – prowadzona w ich trakcie (procesy rewitalizacji trwają co najmniej kilkuletnie), jaki i po zakończeniu, jest bardzo potrzebna.

Uznając zasadność proponowanej metody – przeanalizowanie procesu rewitalizacji w oparciu o szereg zróżnicowanych kryteriów przyjętych jako wartości w Nowej Urbanistyce, można zadać dodatkowe pytania. Po pierwsze, czy uznanie równorzędności (równocенności) wszystkich kryteriów jest zasadne. W ostatecznej ocenie rewitalizacji nie dokonano zróżnicowania wartości końcowych wniosków. Po drugie, czy ze względów praktycznych nie należy opracować również skróconej metody oceny. Badanie bowiem tak wielu parametrów jest kosztowne i trudne do przeprowadzenia. W stosunku do wielu parametrów trudno będzie znaleźć respondentów, którzy będą potrafili je rzetelnie ocenić. Dlatego właśnie – szczególnie dla etapu monitoringu trwającego procesu rewitalizacji, warto stworzyć uproszczony model oceny. Po trzecie, pewną wątpliwość może budzić brak czytelnego powiązania pomiędzy pytaniami ankiety (oceną parametrów), a konkretnymi działaniami podejmowanymi w ramach rewitalizacji. Rewitalizacja jest bowiem procesem bardzo złożonym, obejmującym różnorodne działania ekonomiczne, przestrzenne, infrastrukturalne, społeczne, etc.. Dlatego ważne byłoby poznanie skuteczności poszczególnych działań, a nie tylko efektów całości procesu. Taka wiedza – o relacji pomiędzy konkretnymi działaniami a jego skutkami, pozwoliłaby korygować proces.

Postawione kwestie stanowią jedynie propozycje dla kontynuacji badań, nie podważają zaproponowanej metody. Wielokryterialna analiza procesu

rewitalizacji opracowana przez habilitantkę, pozwoli zapewne lepiej oceniać i planować te ważne i złożone działania.

Na marginesie warto przypomnieć, że choć idee Nowego Urbanizmu sformułowano już kilkadziesiąt lat temu, to ich realizacja jest wciąż bardzo ograniczona. Może więc okazać się, że największym praktycznym zastosowaniem tych idei jest ich użycie jako parametrów w ocenie procesów rewitalizacji już istniejących obszarów miejskich. Byłby to paradoks, chyba nie przewidziany przez twórców Nowego Urbanizmu.

Ocena dorobku /istotnej aktywności naukowej lub artystycznej/

Pani dr inż. arch. M. M.Cysek-Pawlak przedstawiła opis elementów, które tworzą jej dorobek naukowy, projektowy i dydaktyczny.

Najważniejszym osiągnięciem naukowym habilitantki jest monografia pt: „*Model ewaluacji procesu rewitalizacji w aspekcie przestrzennym i funkcjonalnym w oparciu o zasady Nowego Urbanizmu*”, Politechnika Łódzka, Łódź 2022. Kluczowym elementem tej publikacji jest prezentacja autorskiej metody ewaluacji rewitalizacji obszarów miejskich, oparta o założenia Nowego Urbanizmu. Treść, zakres i konstrukcja publikacji pozwalają uznać ją za spełniającą warunki monografii naukowej zgodnie z wymaganiami ustawy.

W ramach dorobku naukowego habilitantka wskazała kilkanaście publikacji. Wśród nich są trzy rozdziały w monografiach (jeden po doktoracie), 15 artykułów naukowych (w tym 8 powiązanych tematycznie), 3 publikacje pokonferencyjne. Zgodnie z punktacją MNiSW dorobek ten miał wartość 364 pkt (do roku 2020), a Indeks H wynosił 2 (na podstawie bazy Scopus). Mając na uwadze czas pracy habilitantki dorobek publikacyjny można uznać za średni.

Habilitantka wykazała udział w kilkunastu konferencjach – były to spotkania w kilku krajach i w Polsce. W przypadku czterech konferencji habilitantka była członkiem komitetów naukowych.

Dr M.Cysek-Pawlak wykazała udział w realizacji trzech projektów badawczych (w dwóch jako kierownik), finansowanych z krajowych programów badawczych. Odbiła również 4 staże badawcze, w różnych ośrodkach we Francji. Po doktoracie uzyskała cztery stypendia, przede wszystkim na pobyty badawcze i konferencyjne.

Habilitantka kilkakrotnie uczestniczyła w zespołach oceniających wnioski o sfinansowanie badań naukowych. Jest członkiem kilku organizacji zawodowych, m.in. Forum Rewitalizacji, SARPU.

W ramach dorobku naukowego habilitantka wykazała również kilkanaście prac projektowych. Wśród nich ważna jest koncepcja urbanistyczna dla Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi. W ramach zespołu projektowego habilitantka była koordynatorem ds. obiektów historycznych. Projekty były zrealizowane w ramach pracowni architektonicznej Sud Architekt.

W ramach zespołów realizujących wykazane projekty, habilitantka pełniła różne funkcje, w tym również Senior Architekta. Wiele wykazanych projektów dotyczyło obiektów i obszarów historycznych, m.in. przebudowa Hotelu Europejskiego, kamienica przy ul. Foksal w Warszawie, Rynek Nowego Centrum Łodzi. Część projektów bezpośrednio dotyczyła rewitalizacji, m.in. Rewitalizacja zakładów Polleny, Rewitalizacji zespołów pofabrycznych Warszawa-Praga. Inny charakter miał projekt koncepcyjny i budowlany stacji tunelu średnicowego w centrum Łodzi. Habilitantka wskazuje również udział w zespołach projektujących zabudowę mieszkaniową.

Dr M.Cysek-Pawlak od 2014 pracuje jako adiunkt w Instytucie Architektury i Urbanistyki Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej. Prowadzi zajęcia projektowe i wykłady na różnych kierunkach studiów - Architektura, Architektura Wnętrz, Rewitalizacja Miast, Gospodarka Przestrzenna. Zajęcia wykorzystują wyniki prac naukowych i zawodowych habilitantki, dotyczą projektowania i rewitalizacji obszarów miejskich.

Habilitantka prowadzi również zajęcia w ramach Interdyscyplinarnej Szkoły Doktorskiej Politechniki Łódzkiej. Habilitantka pełniła funkcje promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich:

- *Gis-based multi-criteria evaluation of the quality of life in spatial and environmental context. Case studies of selected block housing estates in Łódź*, doktorant Jakub Misiak
- *Studium zaniedbań w kształtowaniu centralnych przestrzeni Łodzi w kontekście powojennych wizji i projektów urbanistycznych z lat 1945-1985*, doktorant Tomasz Krystkowski

Podsumowując aktywność zawodową Pan dr inż. arch. M.Cysek-Pawlak można stwierdzić, że w znacznym zakresie dotyczy szeroko rozumianych problemów rewitalizacji oraz współczesnego zagospodarowania obiektów historycznych. Dokumentacja dorobku habilitantki pokazuje, że ma on charakter naukowy i zawodowy. Zakres tych działań jest podobny. Można uznać, że dorobek ten stanowi podstawę przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego.

Pani M.Cysek-Pawlak spełnia wymóg posiadania stopnia doktora, określony jako formalne kryterium do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego.

Konkluzja

Na podstawie oceny osiągnięcia naukowego w formie publikacji pt: „*Model ewaluacji procesu rewitalizacji w aspekcie przestrzennym i funkcjonalnym w oparciu o zasady Nowego Urbanizmu*”, Politechnika Łódzka, Łódź 2022 oraz dorobku zawodowego Pani dr inż. arch. Monika Cysek-Pawlak, zgodnie z art.219.1 *ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, z 20 lipca 2018 r., tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789), stwierdzam, że są one wystarczającą podstawą do kontynuacji przewodu habilitacyjnego w celu nadania kandydatce stopnia doktora habilitowanego.

